

UCHWAŁA

Dnia 25 lipca 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Agnieszka Piotrowska (przewodniczący)

SSN Katarzyna Tyczka-Rote (sprawozdawca)

SSN Anna Owczarek

Protokolant Bożena Kowalska

w sprawie z powództwa P. P.
przeciwko (...) Towarzystwu Ubezpieczeń S.A. w W.
o zapłatę,
po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym
w dniu 25 lipca 2019 r.,
zagadnienia prawnego
przedstawionego przez Sąd Okręgowy w S.
postanowieniem z dnia 11 stycznia 2019 r., sygn. akt II Cz (...),

"Czy na zarządzenie Przewodniczącego wzywające stronę do uiszczenia zaliczki na wydatki związane z dopuszczeniem dowodu z opinii biegłego sądowego przysługuje zażalenie (art. 394 § 1 pkt 9 k.p.c.)?"

podjął uchwałę:

Na zarządzenie przewodniczącego, wzywające stronę do wniesienia zaliczki na wydatki związane z przeprowadzeniem dowodu z opinii biegłego, przysługuje zażalenie (art. 394 § 1 pkt 9 w zw. z art. 398 k.p.c.).

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w S. postanowieniem z dnia 12 października 2018 r. odrzucił zażalenie powoda na zarządzenie przewodniczącego wzywające go do uiszczenia zaliczki na wydatki związane z przeprowadzeniem dowodu z opinii biegłych sądowych. W uzasadnieniu wyjaśnił, że zażalenie jest dopuszczalne jedynie na

postanowienia sądu pierwszej instancji i zarządzenia przewodniczącego określone w art. 394 § 1 k.p.c., do których nie zalicza się zarządzenie zaskarżone przez powoda. Odnoszący się do kosztów art. 394 § 1 pkt 9 k.p.c. wymienia jako zaskarżalne tylko te postanowienia i zarządzenia, których przedmiotem jest zwrot kosztów, określenie zasad ponoszenia przez strony kosztów procesu, wymiar opłaty, zwrot opłaty i zaliczki, obciążenie kosztami sądowymi, jeżeli strona nie składa środka zaskarżenia co do istoty sprawy, koszty przyznane w nakazie zapłaty, zwrot kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu oraz wynagrodzenie biegłego, mediatora i należności świadków. Zdaniem Sądu zarządzenie, które dotyczy wezwania do uiszczenia zaliczki na wydatki związane z przeprowadzeniem dowodu z opinii biegłego nie mieści się w żadnej z wymienionych kategorii, ponieważ - zgodnie z art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (jedn. tekst: Dz.U. z 2019 r., poz. 785 ze zm. - dalej „u.k.s.c.”) - zaliczka nie jest opłatą lecz odrębną od opłaty kategorią kosztów.

Powód zaskarżył postanowienie o odrzuceniu jego zażalenia, kwestionując dokonaną przez Sąd Rejonowy wykładnię art. 394 § 1 pkt 9 k.p.c. w zw. z art. 370 i w zw. z art. 397 § 2 k.p.c. Jego zdaniem pod pojęciami „obciążenie kosztami sądowymi” oraz „zasady ponoszenia przez strony kosztów procesu” należy rozumieć także określenie wysokości zaliczki, którą strona ma obowiązek uiścić na koszty opinii biegłego. Jako dodatkowy argument powołał treść art. 95 ust. 2 pkt 2 u.k.s.c., który stanowi, że nie pobiera się opłaty od zażalenia na postanowienie sądu dotyczące wysokości opłaty albo wysokości wydatków.

Sąd Okręgowy w S. rozpoznając zażalenie powoda powziął poważną wątpliwość, co do prawidłowej wykładni art. 394 § 1 pkt 9 k.p.c., którą ujął w zagadnieniu prawnym przedstawionym do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu. Wskazał na rozbieżność występującą w orzecznictwie, w którym ściera się pogląd zbieżny ze stanowiskiem zajęтым przez Sąd Rejonowy w niniejszej sprawie, oparty na językowej interpretacji tego przepisu, ze stanowiskiem przeciwnym, akceptującym zaskarżalność zarządzenia wzywającego do uiszczenia zaliczki z powołaniem się na to, że jest to czynność określająca zasady ponoszenia przez strony kosztów procesu, ewentualnie mieszcząca się w pojęciu wymiaru

opłaty. Sąd pytający odwołał się także do podniesionego przez skarżącego argumentu o pośredniej wskazówce, jaką stanowi treść art. 95 ust. 2 pkt 2 u.k.s.c., ustanawiającego ustawowe zwolnienie od opłaty sądowej strony wnoszącej zażalenie na wysokość wydatków.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (jedn. tekst: Dz.U. z 2019 r., poz. 785 - dalej: „u.k.s.c.”), która zastąpiła obowiązującą poprzednio przez blisko czterdzieści lat ustawę o tym samym tytule z dnia 13 czerwca 1967 r. (Dz. U. z 2002 r. poz. 88, z późn. zm.), wprowadziła szereg zmian, z których istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia rozpatrywanego zagadnienia ma wyłączenie z ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych przepisów o środkach zaskarżenia i przeniesienie ich do art. 394 § 1 pkt 9 k.p.c. w kształcie, który znacznie różnił się od poprzednio przyjętego w art. 22 ust. 1 u.k.s.c. z 1967 r. Wskazywanym w uzasadnieniu projektu motywem zmian było dążenie do ograniczenia liczby zażaleń, co przyspieszyć miało bieg postępowań. Pierwotnie zażalenie do sądu drugiej instancji przysługiwało na postanowienia sądu pierwszej instancji i zarządzenia przewodniczącego, których przedmiotem było określenie zasad ponoszenia przez strony kosztów procesu, wymiar opłaty, zwrot opłaty lub zaliczki, obciążenie kosztami sądowymi, jeżeli strona nie składa środka zaskarżenia co do istoty sprawy, koszty przyznane w nakazie zapłaty oraz wynagrodzenie biegłego, później - w wyniku kolejnych nowelizacji - poszerzono przedmiot zażalenia o zwrot kosztów, zwrot kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu, wynagrodzenie mediatora i należności świadka. Zmiany spowodowały szereg wątpliwości, które wymagały i doczekały się orzeczniczych wyjaśnień Sądu Najwyższego.

W orzecznictwie wyjaśnione zostały pozytywnie powstałe na kanwie art. 394 § 1 pkt 9 k.p.c. wątpliwości, czy przedmiotem zaskarżenia zażaleniem może być zarządzenie przewodniczącego wzywające do uiszczenia określonej opłaty sądowej. W uzasadnieniu uchwały z dnia 6 lipca 2007 r. (III CZP 71/07, OSNC 2008, nr 3, poz. 36), Sąd Najwyższy uznał takie zarządzenie za czynność dotyczącą "wymiaru opłaty", odnoszącą się do opłaty sądowej i nie ograniczoną

w omawianym przepisie wyłącznie do decyzji sądu. Nie można też pominąć nadal aktualnego stanowiska, zgodnie z którym sposób ukształtowania zażalenia jako zwykłego środka zaskarżenia nie powinien prowadzić do interpretacji zawężającej, wobec czego pewne unormowania można, a nawet należy wyprowadzić z określonego zespołu przepisów przy zastosowaniu metody indukcyjnej, o ile poszczególne normy dostatecznie wyraźnie i spójnie składają się na odczytany z nich sposób wykładni.

Dokonując interpretacji w kierunku zaskarżalności zarządzenia przewodniczącego w przedmiocie "wymiaru opłaty" Sąd Najwyższy odwołał się także do brzmienia art. 95 ust. 2 u.k.s.c., który ustanawiał zwolnienie z opłaty sądowej zażalenia na postanowienie sądu dotyczące wysokości opłaty albo wysokości wydatków, wnioskując, że jeżeli ustawodawca zwalnia od opłaty sądowej stronę wnoszącą zażalenie na wysokość (wymiar) opłaty sądowej, to oznacza, że przewiduje dopuszczalność tego środka odwoławczego.

Liberalny, rozszerzający sposób interpretacji art. 394 k.p.c. Sąd Najwyższy uznał w uchwale z dnia 6 marca 2015 r. (III CZP 115/14, OSNC 2016, nr 2, poz. 17). za tendencję uzasadnioną konstrukcją tego przepisu, opartą na zasadzie enumeratywnego wyliczenia.

Mając na uwadze utrwalone kierunki wykładni art. 394 § 1 k.p.c. stwierdzić należy, że jakkolwiek zaskarżalność zarządzenia przewodniczącego o ustaleniu wysokości zaliczki na koszty przeprowadzenia dowodu nie została wprost wyartykułowana w tym przepisie, może zostać wyprowadzona z jego treści rozważonej w powiązaniu z art. 95 ust. 2 pkt 2 u.k.s.c. Artykuł 394 § 1 pkt 9 k.p.c. w brzmieniu obowiązującym w chwili podejmowania uchwały przewidywał zaskarżalność postanowienia sądu pierwszej instancji i zarządzenia przewodniczącego, których przedmiotem jest zwrot kosztów, określenie zasad ponoszenia przez strony kosztów procesu, wymiar opłaty, zwrot opłaty lub zaliczki, obciążenie kosztami sądowymi, jeżeli strona nie składa środka zaskarżenia co do istoty sprawy, koszty przyznane w nakazie zapłaty, zwrot kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu oraz wynagrodzenie biegłego, mediatora i należności świadka. Wymienionym wprost przedmiotem zaskarżenia jest

postanowienie lub zarządzenie przewodniczącego o wymiarze opłaty, w wyliczeniu nie zastał natomiast ujęty wymiar zaliczki na wydatki, mimo że w wypadku przedmiotu zaskarżenia określonego jako zwrot opłaty lub zaliczki jest o niej wprost mowa. Zważyć jednak trzeba, że pominięcie zaskarżalności postanowienia bądź zarządzenia w przedmiocie wymiaru zaliczki na wydatki jest niespójne z art. 95 ust. 2 pkt 2 u.k.s.c., przewidującym zwolnienie od opłaty zażalenie na postanowienie sądu dotyczące wysokości opłaty albo wysokości wydatków. Zgodnie z art. 130⁴ § 1 k.p.c. strona, która wnosi o podjęcie czynności połączonej z wydatkami obowiązana jest uiścić zaliczkę na ich pokrycie w wysokości i terminie oznaczonym przez sąd, co rozumieć należy w ten sposób, że zaliczka, która służy do sfinansowania wydatków i odpowiada zazwyczaj ich przewidywanej wysokości podpada pod pojęcie wydatków. Jeżeli więc art. 95 ust. 2 pkt 2 u.k.s.c. przewiduje zwolnienie od opłaty zażalenia na wysokość wydatków, to swoim zakresem obejmuje również wymiar zaliczki na te wydatki, i uzasadnia tym samym wniosek, że takie zażalenie ustawodawca przewidział. Drugim argumentem jest niezrozumiałe rozróżnienie, do jakiego doszłoby w razie zastosowania wykładni językowej opartej na założeniu, że pominięcie w katalogu zaskarżalnych postanowień lub zarządzeń przewodniczącego przewidzianych w art. 394 § 1 pkt 9 k.p.c. wymiaru zaliczki na wydatki, wskazuje na wyłączenie możliwości poddania kontroli zażaleniowej zasadności określenia wysokości żądanej zaliczki. Skutkiem byłoby ustanowienie zażaleniowej kontroli prawidłowości wymiaru opłaty, której wysokość jest ze znaczną precyzją określona w przepisach ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, a więc wydatku przewidywalnego dla stron i potencjalnie wywołującego mniej zastrzeżeń, przy odmowie analogicznej kontroli zasadności wymiaru zaliczki na wydatki, który dokonywany jest z dużo większą dowolnością i przy zastosowaniu kryteriów trudniej uchwytnych i weryfikowalnych dla strony, przy czym często dotyczy kwoty o znacznej wysokości. Konieczność zachowania spójności systemowej wymaga więc jednakowego potraktowania zaskarżalności postanowień i zarządzeń przewodniczącego dotyczących wymiaru opłaty i wymiaru zaliczki na wydatki, co umożliwia przyjęcie, że nałożenie obowiązku uiszczenia zaliczki na wydatki jest przejawem obciążenia strony kosztami sądowymi w czasie trwania procesu. Co do zasady obciążenie tymi kosztami podlega zaskarżeniu zażaleniem, jeżeli strona nie

składa środka zaskarżenia co do istoty sprawy. Nie można natomiast uznać, że wymiar zaliczki stanowi element określenia zasad ponoszenia przez strony kosztów procesu, to pojęcie obejmuje bowiem zasady rozliczeń poniesionych kosztów prowadzenia procesu między stronami, a nie kwestie prawidłowości wykonania przez stronę obowiązków fiskalnych względem sądu.

Należy jednak zaznaczyć, że stan prawny, będący podstawą rozpoznania zagadnienia prawnego ulegnie zmianie w wyniku wejścia w życie ustawy z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw Dz.U. z 2019 r., poz. 1469), jednak ze względu na brzmienie art. 9 ust. 4 powołanej ustawy, zażalenie podlega rozpoznaniu według przepisów dotychczasowych. Z tego względu nie ma potrzeby poddawać ocenie zmienianego stanu prawnego.

Z przytoczonych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 390 k.p.c. podjął uchwałę jak na wstępie.

jw